

وزارت جهاد کشاورزی سازمان حفظ نباتات کشور

دستورالعمل

نظارت بر تولید و ارتقاء سلامت محصولات گیاهی

تاریخ تدوین:

اسفند 1400

مقدمه:

سلامت محصولات کشاورزی در زنجیره مزرعه تا سفره نه تنها به سلامت جامعه بلکه به تجارت جهانی گره خورده است. بعضاً، مخاطراتی در این زنجیره در هر مرحله از تولید تا برداشت ممکن است به وجود آید. بنابراین مدیریت و نظارت مناسب در سرتاسر زنجیره تولید تا عرضه و مصرف یک امر ضروری است. این مسئله نه تنها برای سلامت عمومی و زندگی روزانه مردم اهمیت زیادی دارد بلکه در توسعه اقتصادی و پویایی اجتماعی نقش مهمی را ایفا می کند. بعلاوه، سلامت غذایی در نشان دادن تصویر یک کشور در سطح ملی و بین المللی نیز از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

تغییر جهت رویکرد تولیدکنندگان کشاورزی از محصول محوری به سمت بازار محور سبب افزایش تبادل اطلاعات میان اجزای زنجیره تولید و تامین محصولات کشاورزی شده است. افزایش آگاهی مصرف کنندگان از وضعیت باقیمانده آفتکشها، کودهای شیمیایی، ترکیبات هورمونی، مواد نگهدارنده، فلزات سنگین و دیگر آلاینده های که ممکن است سلامت جامعه را مورد تهدید قرار دهد، دولتها را برآن داشته است تا ارتقاء سلامت محصولات تولیدی و به حداقل رساندن آلودگیهای احتمالی در فرآیند تولید را اجرایی نمایند. لازمه تولید محصول سالم نگرش منطقی از وضعیت، ابزارها و امکانات موجود و مورد نیاز، تدوین نقشه راه برای رسیدن به هدف ترسیم شده متناسب با زمان و الزامات موجود بوده و اگر چه در وهله اول شناسه دار کردن کلیه محصولات کشاورزی در کلیه عرصه های تولیدی و بازارهای هدف اعم از داخلی و بین المللی مد نظر قرار می گیرد اما تولید منطبق بر استانداردهای ملی و بین المللی از نظر سلامت انسان، حیوانات، گیاهان و محیط زیست ملاک عمل خواهد بود. لذا این دستورالعمل با اهداف زیر تدوین و ابلاغ شده است و بر اساس نیاز، به روز رسانی خواهد شد.

هدف و دامنه کاربرد:

- شناسه دار کردن محصولات گیاهی در واحد (های) تولیدی؛
- نظارت بر واحد (های) تولیدی محصولات گیاهی؛
- نظارت بر سلامت محصولات گیاهی با هدف حفظ سلامت مصرف کننده داخلی و حفظ بازارهای بین المللی؛

تبصره 1: این دستورالعمل محصولات فرآوری شده را در بر نمی گیرد،

تبصره 2: محصولات گیاهی تحت پوشش این دستورالعمل توسط سازمان حفظ نباتات کشور اعلام می گردد.

- تعاریف و اصطلاحات

در این دستورالعمل واژه ها و اصطلاحات زیر به کار برده شده است:

- **محصولات گیاهی:** منظور از محصول گیاهی در این دستورالعمل محصولات کشاورزی شامل محصولات زراعی، باغی، محصولات گلخانه ای و قارچ خوراکی است.
- **واحد تولید:** واحد تولید شامل مناطق کشت و تولید محصولات گیاهی از جمله، باغ، مزرعه و محیط های تحت کنترل شامل گلخانه است که براساس توصیه ها و دستورالعمل های فنی صادره توسط وزارت جهاد کشاورزی و تحت نظارت سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی، و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی از نظر باقیمانده ترکیبات شیمیایی بررسی می گردند.
- **تولید کننده محصول گیاهی:** تولید کننده شخصی است حقیقی یا حقوقی که در یک یا چند واحد تولید اقدام به تولید محصولات گیاهی شناسه دار می نماید. تولید کننده مسئولیت رعایت توصیه ها و دستورالعمل های فنی نهادهای ذیربط را بر عهده دارد. تولید کننده می تواند خود صادر کننده باشد و یا برای صادر کننده ها به صورت کشاورزی قراردادی تولید نماید.
- **واحد سورتینگ¹ و بسته بندی:** در فرآیند شناسه دار کردن محصولات گیاهی بعد از جمع آوری محصولات از واحد تولید مشخص، در محل سورتینگ اقدام به درجه بندی و بسته بندی محصول می شود. در این مرحله تمهیدات لازم برای جلوگیری از اختلاط محصولات شناسه دار از واحدهای تولید مختلف باید صورت گرفته و برچسب مناسب به بسته بندی نشانگر تولید کننده، واحد تولید و محل سورتینگ الصاق شود.
- **واحد نگهداری (انبار یا سردخانه):** واحدی است که محصول پس از برداشت، سورتینگ و بسته بندی ذخیره می گردد. رعایت اصول بهداشت برای اطمینان از عدم آلودگی ثانویه محصولات تولیدی الزامی است. این واحد نیز دارای کد شناسائی می باشد تا در صورت عدم رعایت دستورالعمل ها، با آن برخورد گردد.
- **بازار هدف محصول گیاهی:** بازار هدف شامل بازارهای داخلی و خارجی است.
- **صادر کننده محصول گیاهی:** شخصی است حقیقی یا حقوقی دخیل در صادرات محصولات گیاهی که ممکن است خود تولید کننده باشد و یا از تولید کننده ها طبق قراردادهای مشخص برای صادرات، محصولات گیاهی را خریداری نماید. صادر کننده نیز شناسه دار بوده و برای صادرات محصولات گیاهی از وزارت جهاد کشاورزی مجوز صادرات دریافت می نماید.
- **آلاینده های زنجیره تولید:** شامل آفتکش ها، کودها، تنظیم کننده های رشد، هورمون های گیاهی، نیترات و فلزات سنگین که وجود باقیمانده بیش از حد مجاز آنها بر سلامت محیط زیست و مصرف کننده نهایی اثر سوء دارد.

¹ Sorting

- آفت کش (ها): ترکیب یا ترکیباتی است که برای کنترل عوامل خسارتزای گیاهی در واحد تولید، طبق دستورالعمل های اجرایی سازمان حفظ نباتات استفاده می شوند.
- آزمایشگاه مجاز تعیین آلاینده (ها): آزمایشگاه مورد تایید وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی که کنترل آلاینده ها را برعهده دارد.
- حد مجاز آلاینده (ها): حداکثر مجاز غلظت آلاینده ها در محصولات گیاهی طبق استانداردهای ملی، بین المللی و یا استاندارد های کشور هدف صادراتی است.
- سامانه مجوزهای الکترونیکی کشاورزی (سماک): این پورتال به منظور توسعه دولت الکترونیک و راهبرد فناوری اطلاعات وزارت جهاد کشاورزی (قابل دسترس به آدرس <https://semak.maj.ir>) ایجاد شده است، در این سامانه مجوز های الکترونیکی کشاورزی در حوزه این دستورالعمل صادر می شود.
- سامانه سانکا: سیستم یکپارچه خدمات الکترونیکی سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی به آدرس <https://sanka.agrieng.org> است. این سیستم توسط سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور، به صورت الکترونیکی به اعضای تحت پوشش و عموم افرادی که با خدمات بخش کشاورزی و منابع طبیعی در ارتباط هستند و نیز مفاد مندرج در حوزه این دستورالعمل و دستورالعمل های مرتبطی که در آینده ایجاد و یا ارتقاء می یابد را تحت پوشش قرار می دهد.
- سامانه صدور گواهی بهداشت گیاهی¹: سامانه سازمان حفظ نباتات برای صدور گواهی بهداشت گیاهی با هدف صادرات محموله های گیاهی (قابل دسترس به آدرس <https://pms.ppo.ir>).
- محصول گواهی شده: محصولی که فرآیند تولید تا عرضه آن بر اساس یک نظام معتبر رسمی کنترل و گواهی شده باشد.
- کد شناسه: نظام کدگذاری معتبر و رسمی که براساس آن محصول قابل تشخیص و ردیابی است. گواهی محصول، مستلزم شناسه دار بودن آن می باشد. شناسه در سامانه سانکا ارائه می شود.
- ناظر فنی واحد تولید: کارشناس آموزش دیده تحت نظارت سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی که بر اساس استانداردهای ملی (ضوابط و دستورالعمل های فنی سازمان حفظ نباتات و موسسه/ معاونت/ سازمان و دستگاه (های) مرتبط)، بین المللی و استاندارد های کشور(های) هدف صادراتی بر فرایند تولید و ارتقاء سلامت محصول گیاهی در واحد تولیدی نظارت دارد.

¹ Phytosanitary certificate

مسئولیت اجرا:

مسئولیت نظارت بر اجرای این دستورالعمل بر عهده سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی و نظارت عالیه آن بر عهده سازمان حفظ نباتات، موسسه تحقیقات آب و خاک، معاونت باغبانی و معاونت زراعت وزارت جهاد کشاورزی (حسب وظایف قانونی محوله) است. مسئولیت بررسی و نظارت بر باقیمانده ترکیبات شیمیایی (آفتکش ها، کودها، تنظیم کننده های رشد، هورمون های گیاهی، نیترات و فلزات سنگین) بر عهده وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی می باشد.

تبصره: دستگاههایی که در این دستورالعمل به آنها اشاره نشده و دارای وظایف حاکمیتی و قانونی می باشند، حسب وظیفه می بایست در فرایند اجرای این دستورالعمل مشارکت نمایند.

ابلاغیه های رسمی، قوانین و مقررات ذیربط:

- ابلاغیه های مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) در خصوص سیاست های کلی "سلامت" و "محیط زیست"
- قانون و آیین نامه اجرایی حفظ نباتات (1346)
- عهدنامه بین المللی حفظ نباتات (1389)
- قانون احکام دائمی برنامه های توسعه کشور، ماده 7 ت
- قانون افزایش بهره وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی
- مصوبه قرارگاه امنیت غذایی وزارت جهاد کشاورزی به شماره 020/28360 مورخ 1400/11/06
- و سایر قوانین مربوط به سلامت محصولات گیاهی که در این دستورالعمل ممکن است اشاره نشده باشد.

مراحل و اقدامات لازم در سامانه سماک

(الف) - ورود به سامانه

- 1- ثبت نام و ورود به سامانه سماک توسط اشخاص حقیقی و حقوقی از آدرس اینترنتی <https://semak.maj.ir>
- 2- ثبت "نام کاربری و رمز عبور" (در صورت نداشتن نام کاربری و رمز عبور با ثبت نام وارد فضای ثبت نام شده و بر اساس نوع کاربر تعریف شده در سامانه انتخاب می کنیم)
- 3- ثبت شماره تلفن همراه متقاضی و دریافت کد تایید از طریق پیامک (در خصوص افراد حقیقی شماره تلفن حتما باید به نام متقاضی باشد و در خصوص اشخاص حقوقی، شماره همراه مدیر عامل می بایست در سامانه ثبت نام نماید).
- 4- ورود کد اعتبارسنجی و ثبت
- 5- ثبت کد ملی، شماره سریال پشت کارت ملی به همراه تاریخ تولد متقاضی
- 6- تکمیل سایر اطلاعات ثبت
- 7- دریافت نام کاربری و رمز عبور

توجه: در صورت انتخاب اشخاص حقوقی، در مرحله ثبت اطلاعات، متقاضی با ورود شماره شناسه شرکت (به جای شماره ملی) و وارد نمودن شماره ثبت و عملیات ثبت نام وارد مراحل بعدی می شود. بعد از ثبت نام به آدرس صفحه اصلی سامانه وارد و با ورود نام کاربری و رمز عبور امکان ورود میسر می شود.

(ب) - ایجاد درخواست برای تولید محصول:

1- ثبت مشخصات واحد تولید با استعلام از سامانه پهنه بندی که با سامانه سماک لینک شده است (در صورت عدم دسترسی یا هر مشکل دیگری امکان ورود اطلاعات به صورت دستی و در قالب فرمت از پیش تعیین شده فراهم گردیده است). این اطلاعات مشتمل بر مترای زمین، سطح زیر کشت، سطح تولید، نام و نوع محصول تولیدی، مدت زمان پیش بینی شده برای تولید، نوع مالکیت زمین و... می باشد.

توجه: بارگذاری تصویر اسناد مربوطه در سامانه الزامی است.

2- ورود مشخصات محصول تولیدی

3- انتخاب یک نمایندگی نظام مهندسی (دسته بندی و جستجوی این نمایندگی ها براساس منطقه جغرافیایی در سطح دهستان، بخش، شهرستان، شهر و استان می باشد)

4- مراجعه به نمایندگی با مشخصات اعلام شده از طریق پیامک

5- انتخاب مسئول فنی با هماهنگی نمایندگی سازمان نظام مهندسی

6- بارگذاری متن قرارداد حقوقی فی مابین متقاضی و مسئول فنی

(ج) - نظارت بر عملیات تولید

1- تکمیل مشخصات واحد تولیدی و سوابق مدیریت (شامل تناوب زراعی، آفتکش ها و کود های مصرف شده قبلی و نتیجه آزمون خاک، آب و...).

2- شرح و ثبت عملیات مدیریت زنجیره تولید بر اساس نوع محصول انتخابی و دستورالعمل های صادره

3- نهایی کردن ثبت عملیات زنجیره تولید و ارسال اطلاعات به سامانه سماک

(د) - اتمام فرآیند تولید در سامانه سماک

1- نهایی کردن فرایند نظارت بر عملیات زنجیره تولید و صدور QR کد¹

پس از دریافت اطلاعات از سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی الکترونیک (سانکا) مربوط به دوره کشت این اطلاعات بررسی و نتیجه برای نهایی سازی در سامانه سماک و صدور QR کد اقدام که با نهایی شدن این فرایند توسط کارشناس نظام مهندسی و یا مسئول فنی یک نسخه گواهی تولید محصول سالم حاوی اطلاعات بستر تولید، اطلاعات متقاضی، اطلاعات محصول و اطلاعات فرایند تولید صادر شده و در پروفایل کاربر قرار داده میشود. متقاضی با ارایه این اطلاعات همواره میتواند تایید نماید که محصول وی تحت نظارت کارشناس مسئول فنی و یا نظام مهندسی تولید شده است.

¹ Quick response code (QR Code)